

to use them in professional work. The possibility of post-graduate education to create conditions for the formation and motivate teachers to implement it is examined. It is noted that creating optimal conditions for the teacher as the subject of adaptation are only possible through innovation of information. Teacher's successful mastering of information community's technologies depends on understanding the necessity or possibility of their adaptation. Information community technologies should be seen as both innovative and relatively conventional technology. Specialist's information culture, including teacher, should be considered as the ability to use information technology, to achieve his/her own development, readiness to accept new information. Creating of conditions increase of teachers' motivation to use information community technologies in their professional activity is an important task for the state education authorities and the system of postgraduate education.

Keywords: continuing education, adult education, postgraduate education, the system of postgraduate education, information and educational environment.

УДК 371.13

Проконів Л. М.*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ДЛЯ РОБОТИ В СІЛЬСЬКІЙ МАЛОЧИСЕЛЬНІЙ ШКОЛІ

У статті автор усебічно розглядає проблему підготовки майбутнього вчителя для роботи в сільській малочисельній школі, питання розроблення теоретичного та практичного аспектів його підготовки. Автор наголошує, що формування готовності майбутнього педагога становить цілісний процес: спрямованість усіх теоретичних і практичних циклів навчальних дисциплін, педагогічної практики на гуманітарно-особистісний і професійний розвиток учителя. Розглянуто специфіку малочисельних шкіл та особливості підготовки майбутнього вчителя в таких умовах. У статті аналізуються перспективи та різноманітні підходи в підготовці вчителя для малочисельної школи.

Ключові слова: підготовка, малочисельна сільська школа, класичні університети, навчання, освіта.

Увага сучасної педагогічної науки до малочисельних шкіл пояснюється їх перевагою на селі. З діяльністю сільських шкіл пов'язано розв'язання багатьох економічних, політичних і соціальних питань, що зачіпають життєві інтереси нашого суспільства й держави. Корінні зміни в розвитку агропромислового комплексу країни, культури в сучасному селі неабиякою мірою пов'язані з вдосконаленням роботи сільської школи.

Рівень загальноосвітньої та культурної підготовки випускників школи впливає на соціальний розвиток села, підвищення загальної та професійної культури сільського населення, розв'язання демографічних проблем сучасного села. Збереження такої школи, створення життєздатних її варіантів залишається соціально значущим завданням. Зауважимо, що наведена нижче розвідка є продовженням циклу статей автора з окресленої проблематики [4].

Питання підготовки вчителя для сільської школи стали предметом досліджень О. Коберник, В. Мелешко, В. Помагайби, І. Прокопович, О. Савченко, Г. Суворової, Г. Тришневської та ін.

Останніми роками вийшли публікації дослідників з питань реорганізації навчального процесу у ВНЗ в умовах малочисельної ЗОШ 1 ст. (О. Біда, В. Кузь, Н. Присяжнюк, О. Савченко та ін.).

На сьогодні є всі підстави вважати, що в майбутньому збережеться малочисельна школа як найбільш традиційна форма, з'явиться більше шкіл з сільськогосподарським

*© Проконів Л. М.

ухилом, отримують розвиток форми навчання вдома. Саме тому підготовка учителя для сільської малочисельної школи умовах класичного університету потребує глибокого аналізу й переосмислення.

Малочисельна школа, за визначенням Н. Побірченко, – це школа без паралельних класів з малою кількістю учнів [1, с. 3]. Функціональна роль сільської малочисельної школи визначається необхідністю реалізації нею гуманістичної мети освіти в освітній, виховній, соціальній, культурологічній, екологічній, народногосподарській і селоозберігаючій функціях;

Реформування системи вищої освіти триває. Ця фраза була б справедлива, будучи сказаною в будь-який момент упродовж останніх вісімдесяти років. З одного боку, ми постійно чуємо про Болонський процес, про те, що вища освіта має бути перебудована відповідно до світових стандартів, з іншого – перед ВНЗ ставляться складні завдання про те, де саме працюватимуть випускники, про те, скільки їх працює відповідно до отриманої освіти, наскільки точно набір у ВНЗ відповідає потребі у відповідних фахівцях [2].

Аналіз працевлаштування випускників ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» зі спеціальностей «Початкова освіта» та «Фізика» (це притаманно і для інших спеціальностей) показав, що серед працевлаштованих випускників 70 % респондентів ідуть працювати у школу. Причому 50 % потрапляють до сільських шкіл. У цьому контексті особливі вимоги варто поставити до підготовки фахівця, який зможе працювати в умовах сільської місцевості.

Безумовно, сучасна малочисельна школа має певну специфіку й особливості в організації підготовки вчителя початкових класів:

- об'єднання декількох навчальних предметів призводить до постійної праці вчителя над собою;
- у малочисельних класах інтенсивним є спілкування учителя та учня;
- суб'єкт суб'єктне навчання є пріоритетним, оскільки вузьким є коло спілкування між учнями;
- наявний тісний особистісний контакт.

У зв'язку з цими особливостями потрібно готувати і фахівців. Нерозривною є істина, що класичний університет, як це прийнято у всьому світі, передбачає нероздільну єдність викладання і наукового дослідження. Навчання і дослідження тут співпадають.

Учителя, який здатний до ефективної роботи в малочисельній школі, в умовах класичного університету важко підготувати, використовуючи традиційну модель підготовки. Адже робота в такій школі потребує певної універсальності. Важливою складовою цієї підготовки є енциклопедизм знань майбутнього педагога в умовах сільської школи.

У контексті нового Державного стандарту початкової загальної освіти потребують вдосконалення навчальні плани і програми педагогічних навчальних закладів: вони мають бути приведені відповідно до вимог сучасної школи, значно поліпшені загальнонауковий, психолого-педагогічний і практичний рівні підготовки майбутніх учителів. До навчальних планів має бути введено додаткові дисципліни, розширено спецкурси і факультативи [1].

Формування готовності майбутнього педагога має становити цілісний процес: спрямованість усіх теоретичних і практичних циклів навчальних дисциплін, педагогічної практики на гуманітарно-особистісний і професійний розвиток учителя.

Кожна з цих систем вносить свій аспект у підготовку учителя. Культурологічний блок відіграє особливу роль у формуванні загальнотеоретичної культури. Психолого-педагогічний блок несе відповідальність за формування загальнопедагогічної та психологічної готовності, методичної культури, виконує інтегруючу роль щодо

встановлення зв'язків між культурологічним, психолого-педагогічним і спеціальним – предметним – блоками. Предметний блок формує методичну готовність учителя.

Саме тому системоутворювальним навчальним курсом у підготовці майбутнього фахівця для сільської школи може стати інтегрований підхід до навчання.

Аналіз навчальних планів напряму підготовки «Початкова освіта» Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника показав, що, на жаль, таких системоутворювальних теоретичних курсів, які б на сьогодні враховували вищесказану специфіку, немає. Немає і спецкурсів чи факультативів. За останні два роки було захищено лише 2% з усіх магістерських досліджень, які могли б претендувати на всебічний аналіз і мають практичне спрямування.

Особливо важливу роль в професійному розвитку майбутнього учителя на етапі класичного університету має педагогічна практика в умовах, аналогічних майбутній вчительській діяльності. У ході практики формуються професійні уміння, гуманітарна культура особи, рівень якої відбивається в уміннях здійснювати професійно-педагогічну діяльність.

З метою покращення підготовки студентів до практики введено нову структуру викладання психолого-педагогічних дисциплін: деякі психологічні дисципліни і педагогіка вивчаються з першого курсу («загальна психологія», «загальні основи педагогіки»).

Як основні концептуально-методологічні передумови успішного формування професійної готовності учителя початкових класів, який буде працювати в малочисельній школі, є: гуманістична мета вищої педагогічної освіти, що передбачає розвиток особистості майбутнього учителя і постановлення особливого акценту на пріоритет суб'єкт-суб'єктних стосунків у побудові педагогічного процесу.

З цього приводу О. Савченко зауважує, що вчитель малочисельної школи має «...потурбуватися про створення таких обставин у щоденному житті різновікового класного колективу, щоб учні могли виявити свою громадську активність, доброту, ввічливість, турботливість, працьовитість» [5, с. 196].

Важливою складовою роботи з підготовки майбутнього педагога для роботи в сільській школі є етнопедагогізація й екологізація змісту навчальних курсів як засіб розвитку культурологічного соціоетнічного потенціалу особистості учителя як людини екологічної, здатної формувати людину майбутнього, що володіє різноманітними знаннями про екологію, творення нових цінностей.

Оскільки на вчителів покладено й соціальну функцію виховання, формування в майбутніх учителів умінь педагогічного діагностування, корекції і творчого перетворення педагогічної реальності, управлінської діяльності, на спеціальності «Початкова освіта» здійснюється розширення змісту курсу «Основи управління педагогічними системами», «Інтерактивні технології в початковій школі» тощо.

Система професійної підготовки учителя має передбачати диференційоване оцінювання не стільки знань, скільки професійних умінь, професійної майстерності. Дослідно-експериментальна підготовка сільського вчителя початкових класів малочисельної школи становить єдиний і цілісний процес формування професійної готовності.

На основі аналізу навчальних планів і програм, а також проведення бесід зі студентами та викладачами нами розроблено вимоги до підготовки вчителя в цьому напрямку:

1. Цільова підготовка сільського учителя має здійснюватися на педагогічно спрямованому рівні, починаючи з раннього довшівського етапу становлення майбутнього педагога.

2. За умов адресного набору всю систему підготовки слід орієнтувати на гуманітарно-альтруїстичні цінності, формування стійкого позитивного ставлення до педагогічної та освітньої діяльності в сільських умовах.

3. Орієнтація на якість прийому сільських випускників вимагає необхідності здійснення цієї роботи за змістовним принципом.

Значна роль у формуванні теоретичної готовності належить предметам гуманітарно-культурологічного циклу. Важливе місце слід відводити вивченню законів і категорій діалектики, що надають можливість з діалектичних позицій тлумачити складний за своєю природою процес педагогічної діяльності, виділяти перспективні підходи до різних аспектів педагогічного процесу і успішно вирішувати завдання підвищення ефективності навчання. Категорії діалектики допомагають орієнтуватися в питаннях аналізу явищ об'єктивної реальності, їх знання сприяє вибору потрібних форм і методів у навчально-виховній діяльності.

Помітне місце в цьому циклі слід приділяти методикам викладання навчальних предметів, ураховуючи інтерактивні технології навчання. Методика викладання певного предмета має бути не збірником рецептів з певної теми, а теорією навчання, що орієнтує на гуманізацію навчального процесу й основи майстерності, зокрема мистецтво викладання.

Для ефективної організації педпрактики майбутнього сільського вчителя потрібно, щоб вона проводилася в умовах, які реально відбивають майбутню педагогічну діяльність учителя, сприяла встановленню взаємодії з фахівцями, що координують її організацію і проведення, була безперервною і цілісною, здійснювалася за принципом спадкоємності класів, базувалася на єдиних вимогах.

Одна з головних вимог до практики, що проводиться у ВНЗ, – проведення її безпосередньо за місцем працевлаштування. Тільки тоді практична діяльність студента відповідатиме умовам його майбутньої самостійної діяльності.

На жаль, тут сучасний класичний університет має чимало проблем. Адже педагогічна практика проводиться не за місцем проживання, а там, де є можливість укласти договори. Таким чином, 70 % майбутніх педагогів, які мають цільове направлення до сільської школи, проходять практику в умовах міста.

Наш досвід свідчить про доцільність проведення педагогічної практики майбутнього учителя початкових класів під безпосереднім керівництвом на 3-му і 4-му курсах, на випускному курсі.

У першому випадку до сільської школи направляються групи з 5-6 осіб. Це створює можливість координувати діяльність студентів. Індивідуальна практика дає більше самостійності шкільній вчительці і практикантці, але не виключає контролю діяльності студента і з боку методистів. Останню практику студентам бажано проходити в тій сільській школі, куди вони будуть направлені після закінчення ВНЗ.

Наступною умовою є встановлення взаємодії майбутнього учителя з усіма методистами факультету, учителями й адміністрацією школи, що дозволяє студентам займати суб'єктну позицію. Вона виявляється у взаємовідносинах студента з шкільними працівниками в професійно-педагогічній, комунікативній, діагностичній і управлінській діяльності.

Необхідною умовою підготовки сільського учителя є створення безперервності та цілісності педпрактики. Досвід показує, що цілісність і безперервність можуть надати практиці впровадження «шкільних днів», для відвідування студентами сільських базових шкіл і дотримання спадкоємності класів.

Як показав власний досвід, ефективними є результати, коли педагогічна практика студентів молодших курсів співпадає з практикою старших курсів. Старшокурсник зможе надавати допомогу молодшому колезі. Така форма спільної роботи сприяє взаємному особистісному розвитку, формуванню професійних умінь. Навички широкої

наставницької допомоги, уміння готувати практикантів до проведення уроків і позакласних виховних заходів, залучати до створення дидактичних роздавальних матеріалів, наочних посібників – ці професійні якості й уміння необхідно формувати в майбутніх учителів початкових класів на етапі їх навчання в університеті. Підвищенню якості педагогічної практики також сприяє погоджена дія методистів усіх дисциплін чи кафедр (педагогіки, психології, методики тощо). Такий підхід сприяє спільному розробленню єдиних цілей, завдань, змісту практичної діяльності студентів.

Цілеспрямовано організована педагогічна практика за дотримання вищезазначених умов сприяє формуванню професійно-педагогічної спрямованості особистості майбутнього учителя початкових класів; усвідомленню ними соціально-педагогічної ролі сільського учителя; формуванню життєвої позиції, принциповості, організованості, наполегливості; зростанню цивільної та духовної зрілості; зміцненню впевненості у своїх професійних можливостях, підвищенню питомої ваги самовиховання й самоосвіти.

Велике значення має залучення студентів до науково-дослідної роботи, що дозволяє їм вести пошук з певної проблеми, пов'язаної з педагогічною діяльністю. Досвід показує, що наукова робота студентів результативніша за умови залучення студентів з молодшого курсу і створення творчих груп із залученням учнів, учителів базових шкіл під керівництвом викладачів.

Такі групи створено на педагогічному факультеті ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», де студенти залучені до наукового проекту «Гірська школа».

Отже, професійна підготовка учителя початкових класів для сільської малочисельної школи в умовах класичного університету має здійснюватися відповідно до вимог сільської школи, сільського соціуму, в якому доведеться жити і працювати учителеві.

Формування готовності учителя початкових класів для роботи в сільських малочисельних школах буде ефективним при здійсненні загальнопедагогічних умов: реалізація принципів безперервної педагогічної освіти, гуманізації, гуманітаризації, урахування етнопедагогічних та екологічних засад змісту педагогічної освіти; орієнтація на якісний відбір і цільову підготовку сільських школярів, наявність педагогічної спрямованості особистості, координації дій з боку інституційних структур, зацікавлених в успішній підготовці майбутнього учителя; створення умов для адаптації випускників і самовдосконалення.

Ця стаття не вичерпує проблематики означеного дослідження. Перспективними вважаємо вивчення історичних аспектів існування малочисельної школи України.

Література:

1. Сільська малочисельна школа: теоретико-методичний аспект: навч. метод. посібник / за заг. ред. Н. С. Побірченко. – Умань : ПП Жовтий, 2011. – 212 с.
2. Підготовка майбутніх учителів до застосування нових технологій навчання у початковій малокомплектній школі: монографія / [Н. Г. Баліцька, О. А. Біда, Г. П. Волошина, П. М. Волошин, С. А. Гаряча]. – К. : Наук. світ, 2004. – 125 с.
3. Постанова КМУ № 462 від 20.04.11 року «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти» [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/images/...standart/derj_standart_pochatk_new.doc.
4. Прокопів Л. Діяльність малокомплектної школи в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) / Любов Прокопів // Освітній простір України. – 2014. – Випуск 4. – С. 33-38.
5. Савченко О. Я. Навчально-виховний процес у малокомплектній школі: посібник для вчителя / О. Я. Савченко, Г. Ф. Суворова. – 2-ге вид. – К. : Радянська школа, 1988. – 232 с.

Прокопив Л. М.

ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ СОВРЕМЕННОГО УЧИТЕЛЯ
ДЛЯ РАБОТЫ В СЕЛЬСКОЙ МАЛОЧИСЛЕННОЙ ШКОЛЕ

В статье автор рассматривает проблему подготовки будущего учителя для работы в сельской малочисленной школе, вопросы разработки теоретического и практического аспектов его подготовки. Автор подчеркивает, что формирование готовности будущего педагога должно представлять целостный процесс: направленность всех теоретических и практических циклов учебных дисциплин, педагогической практики на гуманитарно-личностное и профессиональное развитие учителя. Рассмотрена специфика малочисленных школ и особенности подготовки будущего учителя в таких условиях. В статье анализируются перспективы и различные подходы к подготовке учителя для малочисленной школы.

Ключевые слова: подготовка, малочисленная сельская школа, классические университеты, обучение, образование.

Prokopiv L. M.

FEATURES OF MODERN TEACHER'S TRAINING FOR WORK IN RURAL SCHOOL

The author examines the problem of future teacher's training for work in small rural schools. The issues of development of theoretical and practical aspects of future teacher's training are analyzed. The specific features of small schools and future teacher's training in such conditions are considered. The perspectives of teacher's preparation for small schools are analyzed.

The formation of future teacher's readiness must comprise the whole process: concentration of all cycles of theoretical and practical courses, teaching practice for humanitarian personal and professional development.

The level of education and cultural training of graduates have an influence on the social development of the village, improvement the overall professional culture of the rural population, solving demographic problems of the modern village.

The necessary condition of rural teacher's training is continuity integrity pedagogical practice. Nowadays, the practical experience shows that the integrity and continuity can be provided with practical implementation of «in-school days» for students to visit small rural schools.

Teacher, who is able to work effectively in a small rural school in conditions of classical university, is difficult to prepare using the traditional model of training. It is noted that the work of small rural school requires certain universality. The important component of this training is future teachers' encyclopedic knowledge in the conditions of rural schools.

Keywords: preparation, a small rural school, universities, training and education.

УДК 374.7

Сабат Н. І.*

НЕПЕРЕРВНІСТЬ ОСВІТИ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ
МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ

У статті схарактеризовано нормативно-правову базу розвитку системи неперервної освіти в Україні. Проаналізовано систему неперервної освіти як важливу умову формування готовності майбутніх педагогів до роботи з дітьми трудових мігрантів. Окреслено теоретичний і практичний аспекти проблеми на основі вивчення наявних у педагогічній науці досліджень з теми. На прикладі діяльності Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти продемонстровано, що післядипломна освіта є вагомим складником неперервного навчання вчителів початкових класів, одним із засобів удосконалення готовності до роботи з дітьми трудових мігрантів.

Ключові слова: неперервна педагогічна освіта, професійна готовність, учителі початкових класів, діти трудових мігрантів.

*© Сабат Н. І.